

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadskontoret
Per Tholander
Vattenstrateg

per.tholander@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2020-09-14

1 (7)

KSM2020-1139-431

Hållbarhetsutskottet

Åtgärder för en naturlig vattenregim och fria vandringsvägar i Wättingeströmmen

Kommunstyrelseförvaltningens förslag till hållbarhetsutskottet för beslut i kommunstyrelsen

1. Kommundirektören ges i uppdrag att i enlighet med alternativ 1 ta bort dammkonstruktionerna vid Nyfors och ersätta dessa med en naturliknande stentröskel så att en naturlig vattenregim och fria vandringsvägar för vattenlevande organismer skapas i Wättingeströmmen. I samband med åtgärderna tas ett gestaltningsförslag fram och de besöksanläggningar som finns i området ses över i syfte att göra vattenmiljön och kulturmiljön vid Wättingeströmmen mera tillgänglig för tyresöborna.
2. Genomförandet av uppdraget finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad för åren 2020-2025 med totalt två miljoner kronor, samt inom kommunstyrelsens samlingsanslag för gata/park för åren 2021-2024 med totalt 700000 kronor. Tillkommande kostnader för framtida skötsel och underhåll av området finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad (park) med 150000 kronor per år, från och med år 2024.

Kommunstyrelseförvaltningen

Stefan Höllmark
Kommundirektör

Sara Kopparberg
Chef samhällsbyggnadskontoret

Sammanfattning

Kommunledningsutskottet i Tyresö kommun har 2018-02-22 (Dnr 2018/KS 0065 90) beslutat om följande ordförandeuppdrag:

Kommundirektören ges i uppdrag att inleda en process i syfte att köpa in Uddby kraft AB, att inleda en process för att återställa Follbrinksströmmen i enlighet med programmet Fritt fram i Tyresån samt att utreda hur dammarna i Nyfors kan anpassas för att uppnå målen i programmet Fritt fram i Tyresån.

En förstudie har därefter genomförts av Tyresö kommuns samhällsbyggnadskontor. Förstudien har utrett förutsättningarna för fortsatt arbete med de föreslagna åtgärdsstrategierna, samt konsekvenser av dessa, ur Tyresö kommuns perspektiv. Vad gäller kommunens dammanläggningar vid Nyfors så rekommenderar förstudien att ett separat projekt som avser utrivning av dammarna och återställning av Wättingeströmmen startas. Den 31 mars 2020 beslutade kommunstyrelsen att ge kommundirektören i uppdrag att skriva fram separata uppdrag utifrån kontorets förslag till lösningar gällande uppdraget ”Fritt fram i Tyresån”. Kommunstyrelseförvaltningen föreslår därmed att kommundirektören ges i uppdrag att ta bort dammarna vid Nyfors och ersätta dessa med en naturliknande stentröskel så att en naturlig vattenregim och fria vandringsvägar för vattenlevande organismer skapas i Wättingeströmmen.

Förslaget till beslut föreslås finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad för åren 2020-2025 med totalt två miljoner kronor, samt inom kommunstyrelsens samlingsanslag för gata/park för åren 2021-2024 med totalt 700000 kronor. Tillkommande kostnader för framtida skötsel och underhåll av området finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad (park) med 150000 kronor per år, från och med år 2024. Det är dock svårt att i nuläget veta hur utvecklingen av områdets besöksanläggningar kan ske. Det innebär att mer exakta kostnader gällande både anläggning och underhåll för nya besöksanläggningar i området först kan beräknas när det finns ett färdigt förslag till gestaltning av området. Därför behöver de nu angivna kostnaderna ses som uppskattningar.

Beskrivning av ärendet

Tyresåns vattenvårdsförbund har genom utredningen ”Fritt fram i Tyresån” utrett förutsättningarna för en naturligare vattenregim och för att återställa de ursprungliga förutsättningarna för fiskvandring i nedre Tyresån med målsättningen att utreda vilka åtgärder som krävs för att vattenförekomsten ska nå miljö kvalitetsnormen God ekologisk status till 2021.

Kommunledningsutskottet i Tyresö kommun har därefter 2018-02-22 (Dnr 2018/KS 0065 90) beslutat om följande ordförandeuppdrag:

Kommundirektören ges i uppdrag att inleda en process i syfte att köpa in Uddby kraft AB, att inleda en process för att återställa Follbrinksströmmen i enlighet med programmet Fritt fram i Tyresån samt att utreda hur dammarna i Nyfors kan anpassas för att uppnå målen i programmet Fritt fram i Tyresån.

Tyresåns vattenvårdsförbund har 2018-04-03 fattat ett inriktningsbeslut om fria vandringsvägar i Tyresåns utlopp. Förbundets stämma har då beslutat att:

1. Tyresö kommun bör snarast avsluta vattenverksamheten i Nyfors och ansöka om tillstånd att återställa Tyresö-Flatens utlopp. Utloppet bör återställas med utgångspunkt i utredningen ”Fritt fram i Tyresån” och ske i samråd med Tyresåns vattenvårdsförbund.

2. Tyresö kommun om möjligt förvärvar vattenkraftverksamheten i Uddby med syfte att avsluta den. Kommunen bör därefter ansöka om tillstånd att återställa Tyresåns utlopp med utgångspunkt i utredningen ”Fritt fram i Tyresån”. Åtgärden sker i samråd med Tyresåns vattenvårdsförbund.
3. Länsstyrelsen i Stockholm bör vidta rättsliga åtgärder om ett förvärva kraftverket ej är möjligt, med syfte att avsluta vattenkraftverksamheten och återställa Tyresåns utlopp. Åtgärden sker i samverkan med Tyresö kommun och Tyresåns vattenvårdsförbund.

En förstudie har därefter genomförts av Tyresö kommuns samhällsbyggnadskontor. Förstudien har utrett förutsättningarna för fortsatt arbete med de föreslagna åtgärdsstrategierna, samt konsekvenser av dessa, ur Tyresö kommuns perspektiv. Vad gäller kommunens dammanläggningar vid Nyfors så rekommenderar förstudien att ett separat projekt som avser utrivning av dammarna och återställning av Wättingeströmmen startas.

Samhällsbyggnadskontoret bedömer att regleringen av Tyresö-flaten idag inte fyller någon funktion och att sjöytan lika gärna kan bibehållas med hjälp av en naturliknande stentröskel. Kommunens dammanläggning innebär idag dessutom ett vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer mellan Albysjön och Tyresö-flaten vilket avsevärt försvårar möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna i Tyresån. Utrivning av dammanläggningen och en återställning i enlighet med åtgärdsförslagen i utredningen ”Fritt fram i Tyresån” bedöms leda till en betydande förbättring av vattenmiljön i Tyresån. Den 31 mars 2020 beslutade kommunstyrelsen att ge kommundirektören i uppdrag att skriva fram separata uppdrag utifrån kontorets förslag till lösningar gällande uppdraget ”Fritt fram i Tyresån”.

Alternativ 1

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår därmed att kommundirektören ges i uppdrag att ta bort dammarna vid Nyfors och ersätta dessa med en naturliknande stentröskel så att en naturlig vattenregim och fria vandringsvägar för vattenlevande organismer skapas i Wättingeströmmen.

Kommunstyrelseförvaltningen ser också stort mervärde i att i samband med åtgärderna också se över de besöksanläggningar som finns i området. Fördelen med att göra en översyn av besöksanläggningarna i samband med att åtgärderna

i Wättingeströmmen genomförs är möjligheten att skapa en sammanhållen gestaltning av området där vatten- och kulturmiljön blir ännu mera tillgänglig för tyresöborna. Det bedöms också vara effektivt att genomföra detta samtidigt då den tillfälliga arbetsvägen som behövs för dammutrivningen kan nyttjas, samtidigt som störningarna i området minimeras till en kortare period. En nackdel med att utveckla området är att kostnaderna för framtida skötsel och underhåll förväntas öka med tillkommande besöksanläggningar och ökat antal besökare. Förslaget innebär sammanfattningsvis att dammarna vid Nyfors tas bort och ersätts med naturliknande stentrösklar. Restaureringsåtgärder i vattendragsfårorna genomförs. En naturligare flödesregim och fria vandringsvägar i Wättingeströmmen skapas och därigenom också avsevärt förbättrade möjligheter att nå god status i vattenförekomsten nedre Tyresån. Kanotupptagningsplatsen flyttas och nya träbroar anläggs där kvarndammen och kanotupptagningsplatsen finns idag. Ett gestaltungsförslag över Natur- och parkområdet runt Wättingeströmmen tas fram i syfte att ytterligare synliggöra kulturmiljön och främja tillgängligheten till vattenmiljön för tyresöborna. Kostnaden för att genomföra ett sådant projekt uppskattas kosta ca 3,3 Mkr, inräknat kostnader för kontorets egen arbetstid. Det innebär att kommunstyrelseförvaltningen för att genomföra projektet framför ett äskande om att två miljoner kronor avsätts i driftsbudgeten fördelat på perioden 2020-2025, samt att 700000 kronor avsätts för investeringar under perioden 2021-2024. Vid utveckling av områdets tillgänglighet och besöksanläggningar förväntas tillkommande anläggningar och ett ökat antal besökare och leda till ett ökat behov av framtida skötsel och underhåll. Tillkommande kostnader för framtida skötsel och underhåll uppskattas bli omkring 150000 kronor per år, från och med år 2024. Det är dock svårt att i nuläget veta hur utvecklingen av områdets besöksanläggningar kan ske. Det innebär att mer exakta kostnader gällande både anläggning och underhåll för nya besöksanläggningar i området först kan beräknas när det finns ett färdigt förslag till gestaltning av området. Därför behöver de nu angivna kostnaderna ses som uppskattningar.

Alternativ 2

Kommunstyrelseförvaltningen ser som ett alternativ till ovanstående att ett något billigare projekt kan genomföras, där den delen som berör gestaltning och utveckling av områdets besöksanläggningar utgår. Det innebär i så fall att dammarna vid Nyfors tas bort och ersätts med naturliknande stentrösklar.

Restaureringsåtgärder i vattendragsfårorna genomförs. En naturligare flödesregim och fria vandringsvägar i Wättingeströmmen skapas och därigenom också avsevärt förbättrade möjligheter att nå god status i vattenförekomsten nedre Tyresån. Kanotupptagningsplatsen flyttas och nya träbroar anläggs där kvarndammen och kanotupptagningsplatsen finns idag. I övrigt lämnas området i befintligt utförande. Ett sådant genomförande uppskattas kosta ca 2,9 Mkr, inräknat kostnader för kontorets egen arbetstid. Det innebär att kommunstyrelseförvaltningen för att genomföra det projektet framför ett äskande om att två miljoner kronor avsätts i driftsbudgeten fördelat på perioden 2020-2025, samt att 330000 kronor avsätts för investeringar under perioden 2021-2024. Kostnaden för framtida skötsel och underhåll beräknad bli oförändrad för detta alternativ, en kostnad som idag är ca 100000 konor per år.

När dammarna tagits bort så försvinner också behovet av att sköta regleringen av dammanläggningen samt att genomföra manuell avläsning av pegrar. I dagsläget lägger kommunens VA-personal ca 150 arbetstimmar per år på detta.

Nollalternativ

Om inget av ovanstående alternativ genomförs blir dammarna kvar och Tyresö kommuns ansvar och kostnader för driften av dessa kommer att fortsätta. Dammkonstruktionerna är gamla och samhällsbyggnadskontoret bedömer att betydande renoveringsbehov föreligger. Eftersom dammarna idag saknar miljötillstånd så behöver kommunen ansöka om vattendom hos Mark- och miljödomstolen för fortsatt drift. Det är troligt att Länsstyrelsen kommer att förelägga kommunen om att ansöka om vattendom i samband med omprövningen av Uddby kraftstation som beräknas ske 2022. Sannolikt kommer ett sådant miljötillstånd kräva att kommunen vidtar skadereducerande åtgärder så som tex anläggande av fiskväg. Kostnaden för tillståndsprocessen, miljöåtgärder och upprustning av dammanläggningen uppskattas bli betydligt högre jämfört med att ta bort dammarna. Därtill ska också tilläggas att kommunens kostnader för framtida drift och underhåll kvarstår likväl som ansvaret för dammsäkerheten, översvämningar och miljöskador som ev. kan orsakas av dammarna. En fortsatt reglering av Tyresö-flaten riskerar dessutom att avsevärt försvåra möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna i Tyresån.

Sammantaget innebär detta att samhällsbyggnadskontoret rekommenderar att dammarna tas bort till förmån för en levande vattenmiljö i Tyresån.

Förslaget till beslut föreslås finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad för åren 2020-2025 med totalt två miljoner kronor, samt inom kommunstyrelsens samlingsanslag för gata/park för åren 2021-2024 med totalt 700000 kronor. Tillkommande kostnader för framtida skötsel och underhåll av området finansieras inom ramen för verksamhetsområde 10 Samhällsbyggnad (park) med 150000 kronor per år, från och med år 2024.

Borttagande av dammarna vid Nyfors och återställningsåtgärder i Wättingeströmmen bedöms vara en åtgärd för barnets bästa då åtgärderna förväntas ge en friskare vattenmiljö i Tyresån och därmed också ökade möjligheter till rekreation.